

ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ

การปฏิรูปทางการเมือง และการปฏิรูป

วัฒนธรรมและการศึกษา

ศ.ดร. ลิขิต ชีระเวคิน *

วิกฤตทางเศรษฐกิจ

วิกฤตทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ได้มีนักเศรษฐศาสตร์พยายามให้การอธิบายถึงสาเหตุความเป็นมาในแง่มุมต่าง ๆ แต่ถ้าจะมองให้เห็นภาพครบถ้วนคงจะต้องมองจากแง่มุมของสหสาขาวิชา กล่าวคือ มองทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สถาบันการเงิน ระดับการพัฒนาทางวิชาการ หรือวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี รวมตลอดทั้งการมองบทบาทของมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งพยายามสร้างระเบียบใหม่ของโลก ในทางเศรษฐกิจ ในลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อ

การหาผลประโยชน์ของตน และโดยนัยนี้ย่อมทำให้ประเทศที่อ่อนแอกว่าเสียเปรียบ

ในแง่หนึ่งคงเป็นการง่ายเกินไปถ้าจะอธิบายเพียงว่า วิกฤตที่เกิดขึ้นนั้นมีตัวแปรมาจากทางเศรษฐกิจแต่อย่างเดียว ซึ่งได้แก่ วัฏจักรของการขึ้นลงของเศรษฐกิจโลก การจ่ายที่ฟุ่มเฟือย การกู้หนี้ยืมสินที่กระทำเกินฐานะของตน การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด การขาดวินัยทางการคลัง ฯลฯ เพราะมีตัวแปรอื่นซึ่งอาจจะไม่ใช่ตัวแปรเศรษฐกิจโดยตรง แต่ก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ขณะนี้

*อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ และกิตติคุณศาสตราจารย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถ้าจะวิเคราะห์หาสาเหตุก็น่าจะดูที่ตัวแปร
ดังต่อไปนี้คือ

1. คงปฏิเสธไม่ได้ว่าธุรกิจการเมือง หรือ
ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เอนเอียง
ไปในทางธนาธิปไตยในขณะนี้นั้น เป็นตัวแปร
สำคัญตัวแปรหนึ่งที่น่าไปสู่วิกฤตการณ์ทาง
เศรษฐกิจ ในธุรกิจการเมืองนั้น ผู้ดำรงตำแหน่ง
อำนาจมุ่งเน้นที่จะหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
จึงมีการเสนอโครงการ
ใหญ่ ๆ ซึ่งบางครั้งก็ไม่
สมเหตุสมผลทางทฤษฎี
เศรษฐศาสตร์และการ
ลงทุน แต่การกระทำ
ดังกล่าวนี้เกิดจากการ
ต้องการค่าตอบแทนเป็น
สัดส่วนจากจำนวนเงินที่
ลงทุนจากบริษัทใหญ่ที่
ได้รับโครงการไป ทั้ง ๆ
ที่โครงการดังกล่าวนี้อาจ
ไม่สมฐานะการเงินของ
ประเทศ และมีแนวโน้ม
ที่จะนำไปสู่เศรษฐกิจที่มี

คงปฏิเสธไม่ได้ว่า
ธุรกิจการเมืองหรือ
ระบบการปกครอง
แบบประชาธิปไตย
ที่เอนเอียงไปใน
ทางธนาธิปไตยใน
ขณะนี้ นั้น เป็น
ตัวแปรสำคัญตัว
แปรหนึ่งที่น่าไปสู่
วิกฤตการณ์ทาง
เศรษฐกิจ

อุณหภูมिर้อนเกินขนาด ข้อเท็จจริงก็คือ มีหลาย
โครงการที่ถูกหักท้วงจากหน่วยงานวิจัยและนัก
วิจัย จนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
ในสมัยหนึ่งไม่สบอารมณ์ และเสนอให้ปิด
หน่วยงานวิจัยดังกล่าว แต่กระทำไม่ได้เนื่องจาก
เป็นมูลนิธิเอกชน ธุรกิจการเมืองจึงนำไปสู่การ
เสนอโครงการที่ไร้เหตุผล เนื่องจากการ
ตัดสินใจขึ้นอยู่กับตัวแปรอื่น

2. คงปฏิเสธไม่ได้ว่ากรณีอื้อฉาวเกี่ยว
กับธนาคารแห่งหนึ่งที่มีผู้พัวพันประพฤติมิชอบ
ประกอบด้วย นักการเมือง นายธนาคาร โดย
เอาที่ดินราคาถูกไปจำนองและประเมินราคา
สูงกว่าราคาตลาดเป็นอย่างมาก การกระทำ
ดังกล่าวนี้ก็ได้หลุดรอดจากสายตาของ
หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลการดำเนิน
การของธนาคาร เมื่อเป็นเช่นนี้ก็จะเห็นได้ชัดว่า
ปัญหาที่ปฏิเสธไม่ได้ก็คือ การกระทำการที่ผิด

กฎหมายและฉ้อโกงเพื่อ
ผลประโยชน์ส่วนตัวนั้น
เกี่ยวพันทั้งนักการเมือง
เจ้าหน้าที่ของรัฐ และ
นักธุรกิจ กรณีการทำ
เอกสารปลอมเพื่อเรียก
คืนภาษีมูลค่าเพิ่มนั้นจะ
เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่ได้มี
การร่วมมือระหว่างนัก
ธุรกิจที่ไร้จรรยาบรรณ
กับข้าราชการที่รับอามิส
สินจ้าง โดยนัยนี้ก็จะสรุป
ได้ว่าในโครงสร้างสามส่วน
ของประเทศ ซึ่งได้แก่

การเมือง ระบบราชการ และสังคม ต่าง
เกี่ยวข้องกับการกระทำซึ่งผิดกฎหมาย ไร
จริยธรรม ผลที่ตามมาก็คือการประกอบธุรกิจ
การดำเนินการของเศรษฐกิจไม่เป็นไปตาม
ครรลองที่ควรจะเป็น

3. ท่ามกลางสภาพระบบการเมืองที่
อ่อนแอ ระบบราชการที่มีข้อบกพร่อง และ

นักธุรกิจที่ขาดคุณธรรม ก็มีการเสนอให้เปิดเสรีทางการเงินขึ้น สิ่งก็ตามมานั้น ทำให้เศรษฐกิจของไทยถูกแทรกแซงได้โดยง่ายจากประเทศมหาอำนาจที่มีเงินทุนสูง ด้วยการเข้ามาปั่นหุ้นเก็งกำไรในการซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ และในด้านอื่น ๆ ฉกฉวยความอ่อนแอของระบบหาประโยชน์ใส่ตนโดยร่วมมือกับนายทุนท้องถิ่น สิ่งก็ตามมานั้นก็นำไปสู่เศรษฐกิจฟองสบู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อถอนเงินออกไปก็ทำให้เศรษฐกิจตกต่ำ ขณะเดียวกันก็สามารถฉกฉวยประโยชน์จากความอ่อนแอของเศรษฐกิจนั้นหากำไรจากการใช้เงินบาทซื้อเงินเหรียญสหรัฐเพื่อการเก็งกำไร โดยผลสุดท้ายเป็นแรงผลักดันให้มีการปล่อยให้เงินบาทลอยตัว โดยผู้ซึ่งเป็นนักเก็งกำไรจากต่างประเทศนั้นสามารถอ่านสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง เพราะรู้ซึ่งถึงความอ่อนแอของระบบเศรษฐกิจไทย

4. เกี่ยวพันกับการเปิดเสรีทางการเงิน ซึ่งทำให้เกิดการแทรกแซงโดยประเทศที่มีอำนาจทางการเงินเหนือกว่านั้น ก็นำไปสู่การกู้เงินโดยนักธุรกิจไทยในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยภายใน กล่าวคือประมาณ 5-6% ผลที่ตามมาคือการไหลเข้ามาของเงินกู้ ทำให้ค่าเงินบาทแข็งประจวบกับค่าของเงินดอลลาร์ต่ำ เงินบาทจึงมีค่าแข็งขึ้น แต่ขณะเดียวกัน จำนวนเม็ดเงินอันมหาศาลนั้น ได้นำไปสู่การปล่อยกู้อย่างไม่ระมัดระวัง ทำให้โครงการซึ่งไม่สมเหตุผล ผลก็พลอยได้รับการให้สินเชื่อไปด้วย สิ่งก็ตามมาก็นำไปสู่การกู้หนี้จากต่างประเทศในสัดส่วนที่กลับหัวกลับหางจากที่เคยเป็น กล่าวคือ

ในอดีตนั้นหนี้ต่างประเทศจะเป็นสัดส่วนภาครัฐและเอกชน 80 : 20 แต่ในปัจจุบันสัดส่วนดังกล่าวได้กลายเป็น 20 : 80 โดยประมาณ และในจำนวน 80% ของหนี้ต่างประเทศนั้น 50% เป็นหนี้ระยะสั้นในลักษณะหนี้ที่เป็นหุ้นแปลงสภาพ ซึ่งจะครบกำหนดชำระในอนาคตอันใกล้ แต่จุดสำคัญก็คือ บริษัทที่กู้หนี้ยัดกล่าวนั้น ไม่สามารถจะชดใช้หนี้คืนได้ เพราะได้ใช้จ่ายในการลงทุนที่เป็นการลงทุนแบบโบราณ กล่าวคือลงทุนในการซื้อหุ้น ซื้อที่ดิน ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ และเมื่อเกิดการชะงักงันขึ้นในการจำหน่ายก็ทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินสดเกิดปัญหา และนี่คือภาวะที่เกิดขึ้นในขณะนี้ ที่สำคัญก็คือ จากภาวะเศรษฐกิจฟองสบู่ได้ทำให้สินค้าหลายตัวมีราคาสูงขึ้น เช่น ราคาที่ดินซึ่งมีการเปลี่ยนมือกันหลายครั้ง แต่มิได้นำไปใช้ประโยชน์ นอกเหนือจากนั้นยังมีการใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย ซื้อสินค้าที่สั่งมาจากต่างประเทศ มีการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ส่งลูกหลานไปเรียนต่างประเทศ การก่อสร้างในโครงการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาคารสำนักงานที่กู้เงินจากประเทศญี่ปุ่นจนทำให้เกิดการล้มละลายของธุรกิจ และนี่คือสาเหตุสำคัญของวิกฤตในทางเศรษฐกิจขณะนี้

5. การขาดความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ทำให้เงินกู้ที่กู้มาด้วยอัตราดอกเบี้ยต่ำนั้น ถูกนำไปลงทุนในธุรกิจที่ไม่ใช่ผลผลิตทางอุตสาหกรรม เช่น เครื่องจักร หรือสมองกลเพื่อการส่งออก หากแต่เป็นการลงทุนในการซื้อที่ดิน บ้านจัดสรร อาคารสำนักงาน

โรงแรม สนามกอล์ฟ ฯลฯ ซึ่งเป็นลักษณะเพื่อการบริโภคเป็นหลัก กล่าวอีกนัยหนึ่งการได้เงินกู้ดอกเบี้ยราคาถูกจึงมีผลเสียมากกว่าผลดี เพราะเท่ากับมีเงินแต่ขาดความรู้ในการที่จะทำให้งินนั้นงอกเงย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ประกอบการในประเทศไทยที่มีแนวโน้มที่จะลงทุนเพื่อประโยชน์ระยะสั้น มีแนวโน้มที่เป็นพ่อค้าแม่ขายโดยมีวัฒนธรรมพ่อค้าเป็นหลักแต่ไม่ใช่ผู้มีจินตนาการในการประดิษฐ์คิดค้น ลงทุนเพื่อการสร้างเทคโนโลยีในการผลิต กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ประกอบการไม่มีวัฒนธรรมอุตสาหกรรม แต่เป็นคนที่มีความวัฒนธรรมพ่อค้า

คำถามก็คือ เศรษฐกิจจะฟื้นตัวได้อย่างไร ก็หวังอย่างยิ่งว่าการเข้ามาของ IMF จะทำให้มีวินัยทางการเงิน การคลังมากยิ่งขึ้น จะทำให้ความเชื่อมั่นกลับมา แต่อย่างไรก็ตามความเชื่อมั่นที่สำคัญที่สุดคือ ความเชื่อมั่นในรัฐบาลและเสถียรภาพทางการเมือง แต่ตราบเท่าที่การเมืองยังไร้เสถียรภาพและคนขาดความมั่นใจในรัฐบาล การฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยคงจะเกิดขึ้นได้ไม่ถ่วงนัก และถึงแม้จะมีการฟื้นตัวในระยะสั้น ปัญหาการปรับตัวในระยะยาวเป็นสิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์อย่างละเอียดต่อไป

การฟื้นตัวของเศรษฐกิจ

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนั้นนั้นได้นำไปสู่ผลกระทบอย่างหนักต่อการประกอบธุรกิจทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่สำคัญคือ ได้นำไปสู่สภาพของเงินเฟ้อและ

เงินตึงในเวลาเดียวกัน ขณะเดียวกันสินค้าที่มีราคาเพิ่มขึ้น และปริมาณของคนว่างงานซึ่งจะเพิ่มขึ้นตามลำดับนั้นได้ส่งผลกระทบต่อคนทุกอาชีพในสังคม ตั้งแต่เกษตรกรผู้ใช้แรงงานจนถึงชนชั้นกลางที่เป็นนักธุรกิจ

คำถามที่ทุกคนถามอยู่ในใจก็คือ ความหวังของการฟื้นตัวของเศรษฐกิจไทยเพื่อจะกลับไปสู่ความพลวัต ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและธุรกิจนั้นมีมากน้อยเพียงใด หลายคนก็พยายามมองโลกในแง่ดี คือเชื่อว่าหลังจากการเข้ามาของ IMF เศรษฐกิจไทยน่าจะฟื้นตัวอย่างรวดเร็วภายในเวลาไม่เกินสองปี แต่สำหรับผู้รู้ข้อมูลข้างในลึก ๆ ก็กล่าวด้วยความวิตกวิจารณ์ว่า การฟื้นตัวนั้นอาจจะใช้เวลานานกว่านั้น ซึ่งอาจจะใช้เวลา 3-5 ปี

ความจริงแล้วคนซึ่งพอจะมีความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างก็ตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า เศรษฐกิจของนานาประเทศและเศรษฐกิจของโลกนั้นยังมีวัฏจักร คือ มีขึ้นและก็มีลงสลับกันไป แม้กระทั่งประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาหรือญี่ปุ่น ก็หนีไม่พ้นวัฏจักรดังกล่าวทั้งสิ้น แต่ในขณะเดียวกัน การซบเซาหรือความเจริญรุ่งเรืองของเศรษฐกิจและธุรกิจ ส่วนหนึ่งก็มาจากการตัดสินใจของมนุษย์ซึ่งจะทราบได้จากประวัติศาสตร์ว่า ในทศวรรษ ค.ศ. 1930 ได้เกิดเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ซึ่งเป็นผลมาจากผลกระทบของสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ทำให้มีการตั้งกำแพงภาษีสินค้าเข้าของประเทศต่าง ๆ ผลที่ตามมาก็คือ เกิดการผลิตที่ตกต่ำลงซึ่งนำ

ไปสู่ผลกระทบต่อการว่างงาน ทำให้เกิดการว่างงานขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลที่ตามมาคือการขาดรายได้ ซึ่งทำให้การซื้อสินค้าลดน้อยลง การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมต่าง ๆ ก็ลดตามไปด้วย และก็ตามมาด้วยการเลิกจ้างแรงงาน ผลสุดท้ายก็กลายเป็นลูกโซ่ที่ติดต่อกันเป็นแถว

จากสภาพการณ์ดังกล่าวมาแล้วนั้น ทำให้เกิดทฤษฎีใหม่ที่เรียกว่า Neo-Classical Economic Theory โดยผู้คิดทฤษฎีนั้นเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ คือ Lord Keynes ซึ่งเสนอทฤษฎีให้มีการลงทุนโดยภาครัฐเมื่อเศรษฐกิจซบเซาเท่ากับเป็นการฉีดยาเข้าไปในชีวิตเศรษฐกิจเพื่อให้มีการว่างงาน รายได้ของประชาชนจะเดินสะพัด อันจะมีผลทำให้เศรษฐกิจกระตือรือร้นอีกครั้งหนึ่ง นักเศรษฐศาสตร์ถึงกับตั้งทฤษฎีขึ้นมาว่า ในยาม

และความพลวัตของธุรกิจ อันจะนำไปสู่ความจำเริญทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของการที่จะฟื้นเศรษฐกิจนั้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจและธุรกิจ จะเกิดขึ้น

นโยบายของรัฐบาลที่จะให้มีการประหยัดน่าจะเน้นที่การประหยัดเงินตราต่างประเทศด้วยการงดหรือลดการซื้อสินค้าสิ่งเข้าที่ฟุ่มเฟือย แต่ภายในกันเองควรให้มีการใช้จ่ายตามอัตภาพตามปกติ เพื่อกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายใน บริการในด้านต่าง ๆ... และนี่คือหัวใจสำคัญของนโยบาย “ไทยช่วยไทย”

ได้นั้นจะต้องมีการผลิต การซื้อขาย ซึ่งมีสินค้าอยู่สามประเภท อันได้แก่ สินค้าเกษตร อุตสาหกรรม และการบริการ โดยตัวกลางก็คือ เงินตรา ซึ่งเป็นสื่อกลางของการแลกเปลี่ยน ประเด็นสำคัญก็คือ ทำอย่างไรจึงจะนำไปสู่การมีเงินตราหมุนเวียนในตลาดเพื่อให้เกิดอำนาจซื้อ อันจะเป็นผลของการกระตุ้นให้เศรษฐกิจและธุรกิจมีชีวิตชีวาขึ้น แรงกระตุ้นที่เกิดเศรษฐกิจและธุรกิจที่มีชีวิตชีวานั้นมาได้จากสองส่วนด้วยกัน ส่วนที่มาจากภายนอกและส่วนที่มาจากภายใน ส่วนที่มาจากภายนอกนั้นคือการไหลเข้ามาของรายได้

เศรษฐกิจตกต่ำนั้นรัฐอาจจะจ้างให้นาย ก. ขุดหลุมจากนั้นก็จ้างให้นาย ข. กลบหลุม ทำอย่างนี้สลับกันไปเพื่อให้มีการว่างงาน และมีรายได้ จะได้เกิดการสะพัดของเงินตรา

ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวหรืออุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาใช้บริการพักโรงแรม ใช้สอยจับจ่ายในการกินอาหารและการซื้อของ หรือเกิดจากการ

ลงทุนจากต่างชาติที่ลงทุนในการซื้อหุ้นหรือ การลงทุนในส่วนอื่น นอกเหนือจากนั้นก็อาจจะเกิดจากเงินที่ไหลเข้ามาโดยคนไทย ซึ่งไปหาเงินต่างประเทศ เช่น ผู้ใช้แรงงานในตะวันออกกลาง ญี่ปุ่น เกาหลี และสิงคโปร์ เป็นต้น นอกจากนี้ก็มาจากเงินกู้ซึ่งในระยะยาวจะต้องมีการผ่อนชำระ

แต่สิ่งซึ่งหลายประเทศใช้เป็นแหล่งของการสร้าง การพัฒนาทางเศรษฐกิจก็คือการส่งออกของสินค้าอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมในส่วนนี้นั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่าสินค้าเกษตรกรรมของเรานั้นมีข้อจำกัดและมีปริมาณที่ไม่มากนัก (ดูตารางที่ 1) ก็เหลือเพียงสินค้าอุตสาหกรรม แต่สินค้าอุตสาหกรรมที่จะมีมูลค่าเพิ่มสูงนั้นจะต้องเป็นสินค้าที่ผลิตจากเทคโนโลยีระดับสูง ซึ่งสินค้าออกของไทยส่วนใหญ่มีได้ใช้เทคโนโลยีระดับสูง (ดูตารางที่ 2) ส่วนใหญ่ซื้อเทคโนโลยีจากต่างประเทศ (ตารางที่ 3) แต่ถ้าประเทศขาดความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการวิจัยเพื่อการพัฒนาโอกาสของการหารายได้จากการส่งออกของสินค้าก็จะยากขึ้นและในสถานะที่ค่าแรงงานขั้นต่ำมิได้เป็นประโยชน์อีกต่อไปเมื่อเทียบกับประเทศในเอเชียใต้ จีน และเวียดนาม การหามูลค่าเพิ่มจะกระทำได้อย่างไรวิธีเดียวเท่านั้นนั่นคือ การผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่ม โดยอาศัยเทคโนโลยี ระดับสูงที่เกิดจากการวิจัยและพัฒนา (Research and Development – R & D) ประเด็นอยู่ที่ว่าเราพร้อมที่จะผลิตสินค้านี้ดังกล่าหรือไม่ เรามีความรู้ทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีหรือไม่ เรา

มีนโยบายวิทยาศาสตร์ที่จะเสริมการผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มมากนักน้อยเพียงใด การวิจัยและการพัฒนาของเรานั้นอยู่ในระดับใด มิฉะนั้นเราก็จะประสบปัญหาการขาดดุลการค้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ดูตารางที่ 4) ดังนั้น การฟื้นตัวในระยะยาวจึงต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวที่กล่าวมาแล้วข้างต้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ซึ่งจะต้องมีบรรยากาศที่ส่งเสริม นั่นคือ มีสถานที่ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยว มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีเสถียรภาพทางการเมือง

ตัวแปรเรื่องเสถียรภาพทางการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาล จะเป็นตัวแปรที่สำคัญยิ่งต่อการดึงดูดนักลงทุนจากต่างชาตินำลงทุนภายในประเทศ รวมตลอดทั้งการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาใช้จ่ายเงินในประเทศไทย ดังนั้น รัฐบาลที่ระบบการเมืองยังไม่จัดตั้งสถาบันได้อย่างแข็งแกร่ง รัฐบาลที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีลักษณะไม่แน่นอน สภาวะที่จะส่งเสริมให้มีการลงทุนก็จะไม่ดีขึ้น ตัวแปรทางการเมืองจึงเป็นตัวแปรสำคัญอีกตัวแปรหนึ่งจะทำให้เศรษฐกิจไทยกระเตื้องขึ้นด้วยการลงทุนและการมาท่องเที่ยวของชาวต่างชาติ

แต่ที่กล่าวมาทั้งหมดนั้นเป็นเรื่องที่คำนึงถึงตลาดต่างประเทศเป็นสำคัญ โดยเงินตราที่มาจากต่างประเทศ และโดยการส่งออก สิ่งซึ่งคนจำนวนไม่น้อยมองข้ามก็คือตลาดภายในที่มีการผลิตและซื้อขายกันเอง อย่าลืมว่า

ตารางที่ 1

โครงสร้างสินค้าออก ปี 2528-2539 (Exports Structure 1985-1996)

มูลค่า : ล้านบาท Value : Million Baht							
ปี	ส่งออกทั้งสิ้น Total Exports	สินค้าเกษตรกรรม Agricultural Products	สินค้าอุตสาหกรรม Agro-Industrial Products	สินค้า อุตสาหกรรมสำคัญ Principal Manufacturing Products	สินค้าแร่และ เชื้อเพลิง Mining and Fuel Products	สินค้าอื่นๆ Others	Year
2528	193,365.5	78,728.0	24,383.6	66,598.9	9,384.2	14,270.7	1985
2529	233,382.8	89,169.5	30,561.8	91,128.0	5,246.5	17,277.0	1986
2530	299,853.1	98,027.3	37,459.5	138,640.4	5,163.4	22,563.5	1987
2531	403,569.8	122,216.1	50,440.0	208,145.8	6,529.2	16,238.6	1988
2532	516,315.0	145,225.8	64,233.7	279,146.2	7,193.7	20,515.6	1989
2533	589,812.6	130,826.3	70,864.0	358,878.9	6,816.9	22,426.4	1990
2534	725,448.8	149,570.8	80,715.8	457,138.3	6,981.8	31,042.0	1991
2535	824,643.3	167,558.3	86,495.4	520,317.5	6,104.2	44,167.9	1992
2536	940,862.6	160,873.1	83,066.7	624,353.2	4,908.5	67,661.1	1993
2537	1,137,601.6	191,333.1	99,216.4	757,014.1	5,679.0	84,359.0	1994
2538	1,406,310.1	224,759.0	123,078.0	929,797.5	6,122.9	122,552.7	1995
2539	1,411,039.3	223,428.4	130,811.0	912,400.7	8,495.7	135,903.6	1996

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ 2539

สินค้าส่งออกสำคัญ 10 อันดับแรก ปี 2537-2539 (Principal Exports 1994-1996)

มูลค่า : ล้านบาท Value : Million Baht						
สินค้า	2537 1994	ร้อยละ %	2538 1995	ร้อยละ %	2539 1996	ร้อยละ %
Item						
1. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบ	94,590.2	8.3	131,241.9	9.3	167,673.9	11.9
2. เสื้อผ้าสำเร็จรูป	100,679.3	8.9	102,019.3	7.3	79,875.4	5.7
3. ยางพารา	41,824.0	3.7	61,260.7	4.4	63,373.0	4.5
4. แผงวงจรไฟฟ้า	45,310.8	4.0	58,181.8	4.1	58,538.6	4.1
5. อัญมณีและเครื่องประดับ	47,088.7	4.1	52,498.6	3.7	54,272.9	3.8
6. ข้าว	39,187.3	3.4	48,626.8	3.5	50,734.8	3.6
7. กุ้งสดแช่เย็น แช่แข็ง	49,155.6	4.3	50,302.0	3.6	43,404.5	3.1
8. เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วน ประกอบ	28,031.9	2.5	31,589.2	2.2	34,626.8	2.5
9. อาหารทะเลกระป๋อง	31,995.8	2.8	33,294.8	2.4	34,244.3	2.4
10. รองเท้าและชิ้นส่วน	39,261.0	3.5	53,778.1	3.8	33,544.1	2.4
1. Automatic data processing machines and parts thereof						
2. Garments						
3. Rubber						
4. Electronic integrated circuits						
5. Precious stones and jewelry						
6. Rice						
7. Fresh, chilled or frozen shrimps, prawns and lobsters						
8. Radio-broadcast receivers, television receivers and parts thereof						
9. Canned fish						
10. Footwear and parts thereof						

การค้าระหว่างประเทศของไทย ปี 2528-2539 (Thailand's Foreign Trade 1985-1996)

มูลค่า : ล้านบาท Value : Million Baht							
ปี	สินค้าส่งออก Exports	อัตรา การเปลี่ยนแปลง Percentage change	สินค้าเข้า Imports	อัตรา การเปลี่ยนแปลง Percentage change	ดุลการค้า Balance of Trade	อัตรา การเปลี่ยนแปลง Percentage change	Year
2525	159,728.2	4.4	196,616.0	-10.2	-36,887.8	-44.1	1982
2526	146,471.8	-8.3	236,608.5	20.3	-90,136.7	144.4	1983
2527	175,237.2	19.6	245,155.0	3.6	-69,917.8	-22.4	1984
2528	193,365.5	10.3	251,169.4	2.5	-57,803.9	-17.3	1985
2529	233,382.8	20.7	241,357.7	-3.9	-7,974.9	-86.2	1986
2530	299,853.1	28.5	334,209.0	38.5	-34,355.9	330.8	1987
2531	403,569.8	34.6	513,114.3	53.5	-109,544.5	218.9	1988
2532	516,315.0	27.9	662,678.8	29.1	-146,363.8	33.6	1989
2533	589,812.6	14.2	852,981.5	28.7	-263,168.9	79.8	1990
2534	725,448.8	23.0	959,408.0	12.5	-233,959.2	11.1	1991
2535	824,643.3	13.7	1,033,244.7	7.7	-208,601.4	-10.8	1992
2536	940,862.6	14.1	1,170,846.4	13.3	-229,983.8	10.3	1993
2537	1,137,601.6	20.9	1,369,260.4	16.9	-231,658.7	0.7	1994
2538	1,406,310.1	23.6	1,763,591.3	28.8	-357,281.2	54.2	1995
2539	1,411,039.3	0.3	1,832,825.2	3.9	421,785.9	18.1	1996

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีพลเมือง 60 ล้านคน มีประชากรเป็นอันดับที่ 17 ของโลกโดยประมาณ เป็นประเทศที่มีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ มีทรัพยากรมนุษย์ มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและธุรกิจที่ตีพอสมควร การกระตุ้นเศรษฐกิจให้เกิดอำนาจซื้อภายในด้วยการกระตุ้นให้ช่วยกันซื้อสินค้าไทย ใช้บริการจากคนไทยด้วยกันเองย่อมสามารถทำให้เกิดความจำเริญทางเศรษฐกิจ และความพลวัตของธุรกิจไทยได้ ดังนั้น การส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศ การใช้จ่ายเงินตามปกติ โดยใช้บริการของสถานที่บริการต่างๆ และใช้สินค้า ที่ผลิตภายในประเทศ ย่อมจะมีส่วนกระตุ้นให้เกิดความพลวัตในทางธุรกิจและความจำเริญทางเศรษฐกิจได้ ตลาด 60 ล้านคน ถ้ามีการส่งเสริมอย่างเต็มที่ก็ไม่ใช่ว่าตลาดที่เล็กนัก และจากกระบวนการช่วยกันผลิตช่วยกันซื้อกันเอง ย่อมมีศักยภาพพอที่จะกระตุ้นให้เกิดความจำเริญทางเศรษฐกิจ นโยบายของรัฐบาลที่ให้มีการประหยัดน่าจะเน้นที่การประหยัดเงินตราต่างประเทศ ด้วยการงดหรือลดการซื้อสินค้าสั่งเข้าที่ฟุ่มเฟือย แต่ภายในกันเองนั้นควรให้มีการใช้จ่ายตามอัตภาพตามปกติ เพื่อจะกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายใน บริการในด้านต่างๆ เช่น โรงแรม การจัดสัมมนา การซื้อสินค้าที่ผลิตภายในประเทศหลากหลายชนิดตามปกติวิสัย ก็ย่อมที่จะมีส่วนทำให้ความพลวัตทางธุรกิจและความจำเริญทางเศรษฐกิจ เกิดขึ้นจากภายใน และนี่คือหัวใจสำคัญของนโยบาย “ไทยช่วยไทย”

โดยสรุป การฟื้นตัวของเศรษฐกิจนั้น จะพึงจากแหล่งภายนอกประเทศอย่างเดียวยังคงไม่ถูกต้อง ควรที่จะมองจากการฟื้นฟูของเศรษฐกิจภายในซึ่งดูเหมือนว่าในขณะนี้ผู้ซึ่งทำการแก้ปัญหาเศรษฐกิจต่างพยายามมองที่แหล่งเงินจากภายนอกเป็นสำคัญ ประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ไม่ควรที่จะมองข้าม

การปฏิรูปการเมือง

ความอยู่รอดของระบอบการปกครองประชาธิปไตย และความหวังที่จะพัฒนาให้ระบอบการปกครองที่เรียกว่าประชาธิปไตยในขณะนี้ ไปสู่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้นจะต้องมีการปฏิรูปการเมือง กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงระบบให้ดีขึ้น ข้อสังเกตเบื้องต้นก็คือ การปฏิรูปการเมืองนั้นเป็นประเด็นที่มีการพูดถึงมานานพอสมควร เพราะตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ถ้าไม่มีการปฏิรูปการเมืองระบบการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ไม่สามารถจะไปได้ตลอดรอดฝั่ง แต่ขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาที่ว่าทางเลือกอื่นที่เหมาะสมนั้นไม่ปรากฏ ดังนั้น สิ่งที่จะกระทำได้อีกคือการทำให้ระบบปัจจุบันทำงานให้ได้ผลด้วยการปรับปรุงให้ดีขึ้นด้วยกระบวนการที่เรียกว่าการปฏิรูป

ความพยายามของการปฏิรูปนั้น ได้มีการตั้งคณะทำงานขึ้นเพื่อศึกษาหาทางแก้ไขซึ่งปรากฏสามครั้งใหญ่ ๆ คือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญ

25 ประเด็น ซึ่งมีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน แต่ก็กระทำไม่สำเร็จ ต่อมาก็ได้มีคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย นำโดย

นายแพทย์ประเวศ วะสี ได้มีการศึกษาค้นคว้ามากมาย แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังมิได้นำไปปฏิบัติ ก็มาถึงคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง ตั้งโดยนายกรัฐมนตรี นายบรรหาร ศิลปอาชา มีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน ซึ่งขณะนี้ก็ได้เสนอการปฏิรูปด้วยการพยายามออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุไว้ในรัฐธรรมนูญปัจจุบัน การเสนอร่างกฎหมายเพื่อแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 211

อันจะเป็นการเปิดประตูไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับและในกระบวนการดังกล่าวก็จะมุ่งเพื่อการปฏิรูปการเมืองด้วย ซึ่งในส่วนของการ

การปฏิรูปการเมืองด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 211 เพื่อนำไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นทั้งฉบับนั้น ได้มีการถกเถียง

กันพอสมควรถึงกลุ่มบุคคลที่จะจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับว่าควรจะเป็นใคร มาจากไหน และกระบวนการได้มาซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวควรเป็นเช่นใด ซึ่งก็คงจะคลี่คลายไปในที่สุด แต่

การฟื้นตัวของเศรษฐกิจนั้นจะพึ่งจากแหล่งภายนอกประเทศอย่างเดียวคงไม่ถูกต้อง ควรที่จะมองจากการฟื้นฟูของเศรษฐกิจภายในซึ่งดูเหมือนว่าในขณะนี้ผู้นำซึ่งทำการแก้ปัญหาเศรษฐกิจต่างพยายามมองที่แหล่งเงินจากภายนอกเป็นสำคัญประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่าทำอย่างไร จึงจะให้การจัดทำรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับนั้นบรรลุประเด็นสำคัญที่มีเนื้อหา อันจะนำไปสู่การปฏิรูประบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน เพื่อให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประเด็นที่จะนำไปสู่การปฏิรูปเพื่อพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จะครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

พอพูดถึงเรื่องการปฏิรูปการเมือง คนส่วนใหญ่ในขณะนี้เข้าใจว่า

หมายถึงการทำให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เป็นระบบที่ดีขึ้นกว่าเก่า เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ปัญหาของบ้านเมือง และสามารถที่จะเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาความเจริญของประเทศชาติในด้านต่าง ๆ รวมตลอดทั้งนำมาซึ่งความยุติธรรมใน

สังคม ส่งเสริมความผาสุกของประชาชนโดย
ถ้วนหน้า กล่าวอีกนัยหนึ่ง การปฏิรูปหมายถึง
การทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็น
อยู่ในขณะนี้ เป็นระบบที่น่าพึงปรารถนา

จุดเริ่มต้นของการปฏิรูปถูกมองว่าเป็น
การร่างรัฐธรรมนูญ โดยการแก้ไขมาตรา 211
ซึ่งเป็นการเปิดประตูให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญ
ใหม่ขึ้นทั้งฉบับ เพื่อให้เป็นรัฐธรรมนูญที่
ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่าง โดยการเลือก
ตัวแทนเข้ามา และมีส่วนให้ความเห็นชอบใน
การลงประชามติ ข้อเสนอพื้นฐานที่สำคัญก็คือ
รัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นใหม่จะเป็นรัฐธรรมนูญที่ดี
กว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และจะมีส่วนสำคัญใน
การเป็นกติกาใหม่ของสังคม พร้อม ๆ กับการ
ปฏิรูประบบการเมือง หรือระบอบการปกครอง
แบบประชาธิปไตยไปด้วยในตัว

ข้อเสนอพื้นฐานดังกล่าวนี้เกิดจากความเชื่อ
และความหวัง หรือการคาดหวัง แต่ข้อเท็จจริง
ที่ไม่สามารถจะมองข้ามได้ก็คือ ประเด็นการ
ปฏิรูปการเมือง หรือประเด็นสำคัญที่จะส่ง
ผลกระทบต่อโครงสร้าง กระบวนการในการ
ปกครองแบบประชาธิปไตยมีอะไรบ้างนั้นยังไม่
เป็นที่กระจ่างมากนัก และที่สำคัญที่สุด ถึงแม้
จะมียุคความรู้ดังกล่าว เป็นต้นว่า 25 ประเด็น
ของคณะกรรมการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งมีนาย
ชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธาน หรือข้อเสนอ
การปฏิรูปของคณะกรรมการประชาธิปไตย ซึ่ง
มีนายแพทย์ ประเวศ วะสี เป็นผู้รับผิดชอบ
หรือแผนการพัฒนากองเมืองของคณะกรรมการ
ปฏิรูปการเมือง ซึ่งมีนายชุมพล ศิลปอาชา

เป็นประธาน ในคณะกรรมการชุดใหญ่นั้น
คำถามก็คือ ประเด็นการปฏิรูปดังกล่าวจะถูก
บรรจุอยู่ในรัฐธรรมนูญที่จะทำขึ้นใหม่หรือไม่
ซึ่งไม่มีใครสามารถจะประกันได้ ดังนั้น การ
มีคณะกรรมการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ขึ้น
มา เป็นเพียงการเปิดประตูด่านแรกของการ
ปฏิรูปการเมือง ส่วนเนื้อหาหรือประเด็นสำคัญ
ที่จะนำไปสู่การปฏิรูปจะได้รับการบรรจุใน
รัฐธรรมนูญหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งย่อม
ขึ้นอยู่กับว่าใครคือบุคคลที่จะเป็นกรรมการร่าง
รัฐธรรมนูญหรือกระแสแรงผลักดันให้มีการ
นำประเด็นการปฏิรูปเข้าเป็นส่วนสำคัญของ
รัฐธรรมนูญ มีพลังต่อรองมากน้อยเพียงใด
ประเด็นที่เกี่ยวกับการปฏิรูป ซึ่งจะหลีกเลี่ยง
ไม่ได้ที่จะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เนื่องจาก
ไม่สามารถจะตอบสนองต่อความต้องการของคน
ทุกกลุ่ม มีดังต่อไปนี้ คือ

ประเด็นที่ 1 ระบบรัฐสภาที่จะมีขึ้นใน
รัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะเป็นสภาเดียวหรือสอง
สภา

ประเด็นที่ 2 ถ้าเป็นสภาเดียวจะมีระบบ
การเลือกตั้งแบบใด ถ้าเป็นสองสภาจะมีการ
เลือกตั้งทั้งสองสภา หรือมีการเลือกตั้งทางตรง
สภาแรกซึ่งได้แก่สภาผู้แทนราษฎร ส่วนวุฒิสภา
ให้มีการเลือกตั้งทางอ้อม หรือมาจากการ
แต่งตั้ง ถ้ามีการแต่งตั้งจะแต่งตั้งโดยองค์กรใด

ประเด็นที่ 3 ระบบการเลือกตั้งจะเป็น
แบบเดิม หรือจะเปลี่ยนเป็นเขตเดียวเบอร์เดียว
หรือจะเป็นเขตเดียวเบอร์เดียวบวกระบบสัดส่วน

โดยมีบัญชีรายชื่อพรรคอีกส่วนหนึ่งผสมผสานกับการเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว

ประเด็นที่ 4 จะมีการตั้งคณะกรรมการเลือกตั้งแห่งชาติเพื่อการบริหารเลือกตั้งหรือไม่ หรือจะให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้บริหารการเลือกตั้งแบบเดิม

ประเด็นที่ 5 จะให้มีศาลคดีการเมืองขึ้นหรือไม่ เพื่อตัดสินคดีที่เกี่ยวกับการทำความผิดกฎหมายเลือกตั้ง และกฎหมายพรรคการเมือง

ประเด็นที่ 6 จะมีการแยกฝ่ายบริหารออกจากฝ่ายนิติบัญญัติหรือไม่

ประเด็นที่ 7 จะให้มีการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีโดยตรง หรือจะให้มีการเลือกตั้งคณะผู้บริหารโดยตรง เช่นเดียวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามที่นักวิชาการเคยเสนอหรือไม่

ประเด็นที่ 8 ถ้าการเสนอตัวนายก-รัฐมนตรีเสนอโดยประธานรัฐสภาจะดำเนินการตามที่เสนออยู่ หรือให้มีการลงคะแนนเสียงในสภา

ประเด็นที่ 9 ในส่วนของอำนาจตุลาการนั้น จะมีมาตรการใดหรือไม่ที่จะให้มีการเกี่ยวโยงกับประชาชน หรือกระบวนการประชาธิปไตยในระดับใดระดับหนึ่ง

ประเด็นที่ 10 การกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค จะดำเนิน

ต่อไปแบบเดิม หรือจะให้มีการเลือกโดยสังกัดพรรคหรือไม่สังกัดพรรคก็ได้

ประเด็นที่ 11 มาตรการความโปร่งใสในเรื่องการเงินของพรรคเริ่มตั้งแต่การบริจาคค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง ฯลฯ จะทำให้เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการทางการเมืองได้อย่างไร

ประเด็นที่ 12 มาตรการที่กำหนดให้นักการเมืองทุกคนประกาศทรัพย์สินให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณะ จะเป็นส่วนสำคัญที่บรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญหรือไม่

ประเด็นที่ 13 กฎหมายผลประโยชน์ขัดกัน เช่น การใช้ข่าวสารข้อมูลในฐานะคนในเพื่อหาผลประโยชน์ส่วนตัว การรับของขวัญที่มีมูลค่าเกินกว่าที่กำหนด ฯลฯ ควรจะเป็นกฎหมายที่ออกมาอย่างรัดกุมหรือไม่

ประเด็นที่ 14 ศาลปกครอง ผู้ตรวจการรัฐสภา สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน จะต้องมีการเร่งให้ออกมาเป็นรูปธรรมอย่างรวดเร็วหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 15 ศาลรัฐธรรมนูญแทนตุลาการรัฐธรรมนูญ ควรจะเป็นส่วนสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 16 มาตรการที่ให้มีการร่วมลงนามจำนวนหนึ่งโดยประชาชน เพื่อให้มีการลงคะแนนเสียงไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีพฤติกรรมที่ไม่ชอบมาพากล เพื่อให้ออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และให้มีการเลือกตั้งใหม่ควร

จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการควบคุมพฤติกรรมของนักการเมืองหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 17 การเปิดโอกาสให้ประชาชนจำนวนหนึ่งยื่นหนังสือต่อประธานรัฐสภา เพื่อให้มีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีที่มีพฤติกรรมส่อให้เห็นว่าขาดความซื่อสัตย์สุจริต บริหารงานผิดพลาด นอกเหนือจากที่มีการเปิดอภิปรายโดยฝ่ายค้าน ควรเป็นส่วนสำคัญของรัฐธรรมนูญหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 18 การกระจายอำนาจให้มีการปกครองท้องถิ่นอย่างทั่วถึง รวมตลอดทั้งมาตรการการกระจายอำนาจความเจริญเพื่อเป็นฐานเสริมในการปกครองตนเองโดยการเพิ่มรายได้ของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น จะถือเป็นนโยบายริบดวงที่จำเป็นต้องบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นฐานของการพัฒนาประชาธิปไตยต่อไปหรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 19 สิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และการบังคับกฎหมายให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอันว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน จะเป็นส่วนสำคัญของรัฐธรรมนูญที่จัดทำขึ้นใหม่หรือไม่อย่างไร

ประเด็นที่ 20 มาตรการที่จะนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึก วิญญาณประชาธิปไตยโดยการส่งเสริมให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมการเมืองทั้งในระดับครอบครัว โรงเรียน สังคม รวมตลอดทั้งในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

โดยไม่กระทบต่อการบริหารองค์กร จะนำมาพิจารณาเป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการเมือง โดยบรรจุไว้ในแนวนโยบายแห่งชาติหรือไม่อย่างไร

ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจเป็นประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการปฏิรูปการเมือง หรือการพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า

ประการแรก ประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้จะเป็นองค์ความรู้ที่คนทั่วไปที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเข้าใจแจ่มชัดแค่ไหนเพียงใด จนสามารถจะสรุปได้ในลักษณะที่ว่ามีความเห็นพ้องต้องกัน หลังจากที่มีการถกเถียงวิพากษ์วิจารณ์สนทนาธรรมจนเป็นที่ยุติแล้วและถือเป็นข้อตกลงที่เสียงส่วนใหญ่เห็นด้วย ดังนั้นในเบื้องต้นการกระจายความรู้หรือความคิดดังกล่าวนี้จึงเป็นขั้นต้นของการปฏิรูปการเมือง

ประการที่สอง หลังจากประเด็นที่กล่าวมาทั้งหมดได้ตกผลึกจนเป็นประเด็นที่มีการเห็นพ้องต้องกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพอสมควรและไม่ขัดกันในตัวแล้ว นักการเมืองที่อยู่ในตำแหน่งอำนาจจะเห็นด้วยกับประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวนาน้อยเพียงใด

กล่าวโดยสรุป องค์ความรู้และความเห็นพ้องต้องกันจนเป็นข้อสรุปของข้อสรุปของคนส่วนใหญ่ กับการยอมรับเอาประเด็นที่ได้สรุปแล้วมาเป็นส่วนสำคัญของรัฐธรรมนูญและของระบบเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่สำคัญ ซึ่งจะต้องมีการปฏิบัติตามขั้นตอน

จุดที่น่าเป็นห่วงก็คือ ความไม่กระจ่างในประเด็นต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ความไม่ลงรอยของกลุ่มบุคคลดังกล่าวเพื่อจะถึงจุดหมายปลายทางซึ่งทั้งหมดนี้จะต้องมีการแข่งกับสภาวะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งได้มาถึงจุดที่เรียกได้ว่าเป็นทางตันทางการเมือง ความล่าช้าของการปฏิรูปย่อมนำไปสู่ความเสียหายอย่างใหญ่หลวงได้ แต่การพยายามทำการปฏิรูปในลักษณะที่เร่งอัตราอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งที่ไว้อยู่ในวิสัยที่จะกระทำได้ เพราะการนำประเด็นต่าง ๆ ขยายให้ประชาชนได้เข้าใจจนกลายเป็นความคิดที่เห็นพ้องต้องกันของคนส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่กระทำได้ไม่ยากนัก และต้องใช้เวลาพอสมควร

การแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 211 เป็นเพียงการเปิดประตูด้านแรก แต่สิ่งที่จะตามมา ยังเป็นการเดินทางที่ไกลโข กระบวนการปฏิรูปการเมืองเป็นกระบวนการที่ยาวนานและปวดร้าว ต้องใช้ความเข้าใจ ความอดทนอดกลั้นอย่างมหาศาล ต้องใช้การออมชอม การเสียสละ กลยุทธ์ที่เหมาะสม ปัญหา และการประคับประคองจากทุก ๆ ฝ่าย ภารกิจนี้เป็นภารกิจที่หนักอึ้ง อุปสรรคจะมีนานับประการ แต่สังคมไทยไม่มีทางเลือกอื่น ความสำเร็จของการปฏิรูปการเมือง คือหนทางเดียวที่จะแก้วิกฤตการณ์และทางตันทางการเมืองที่เป็นอยู่ในขณะนี้

ถ้าจะมองเป็นระบบประเด็นต่าง ๆ สามารถจะจัดเข้าใส่ในแผนพัฒนาการเมืองได้ ซึ่งได้แก่ สี่กรอบใหญ่ ๆ ที่อนุกรรมการวางแผนพัฒนาการเมือง ภายใต้คณะกรรมการปฏิรูปการเมืองได้วางไว้คือ

1. การเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจ
2. การใช้อำนาจ
3. สิทธิเสรีภาพของประชาชน
4. การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยในสังคม

ซึ่งจะขออธิบายโดยสังเขปดังต่อไปนี้คือ

การเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจนั้น ได้แก่ ตัวบุคคลที่จะเข้าไปปฏิบัติการทางการเมือง ซึ่ง ได้แก่ ส.ส. คณะรัฐมนตรี วุฒิสมาชิก และตุลาการ คำถามที่สำคัญคือ ทำอย่างไรจึงจะให้การเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจเป็นไปโดยความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และได้คนดีมีความรู้ มีคุณธรรม มีจริยธรรม เข้ารับผิดชอบต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งประเด็นที่จะต้องพิจารณาก็คือ การจัดให้มีคณะกรรมการเลือกตั้งแห่งชาติขึ้น เพื่อควบคุม เพื่อบริหารการเลือกตั้งให้บริสุทธิ์ ยุติธรรม การใช้ระบบการเลือกตั้งแบบเขตเดียวเบอร์เดียว และแบบสัดส่วนตามบัญชีรายชื่อพรรค การได้มาซึ่งคณะรัฐมนตรีที่ดีกว่าระบบปัจจุบัน ฯลฯ

ในส่วนของการใช้อำนาจ จำเป็นต้องหามาตรการป้องกัน ไม่ให้ใช้อำนาจในทางที่ละเมิดต่อกฎหมาย ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ เช่น ให้มีศาลคดีการเมือง ศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการรัฐสภา สำนักงานคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ที่มีอิสระอย่างเต็มที่ การประกาศทรัพย์สินของนักการเมืองทุกคน ทุกตำแหน่ง การออก

ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน จะต้องมีการประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนมิให้มีการละเมิด เคารพสิทธิในทางการเมืองของประชาชน สิทธิในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล สิทธิในการปกครองตนเองด้วยการกระจายอำนาจ ฯลฯ

ในส่วนการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยจะต้องเริ่มตั้งแต่ครอบครัวในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาอื่น รวมทั้งองค์กรอื่น ๆ ในสังคม เพื่อให้เป็นค่านิยม ปทัสถาน และแบบกระบวนของพฤติกรรมที่สอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย รายละเอียดต่าง ๆ นั้นจะต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่การปฏิบัติและการวางแผน

แต่การปฏิรูปการเมืองเริ่มต้นด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 211 ตลอดจนพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ และวางแผนพัฒนาตามกรอบสี่กรอบ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น จำเป็นต้องใช้เวลา ใช้ความอดทน จึงจะนำไปสู่ความสำเร็จได้ ที่สำคัญที่สุดจะต้องทำให้ประเด็นการปฏิรูปการเมือง เป็นองค์ความรู้ที่ตกผลึก และประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วย และจากนั้นจะต้องมีการผลักดันให้ประเด็นต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การปฏิรูปการปกครองแบบประชาธิปไตยได้นำไปบรรจุเป็นเนื้อหาสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญฉบับที่จะจัดทำขึ้นใหม่

ถ้าจะมองไปในอนาคตสองทศวรรษหน้า อาจจะเริ่มต้นจากข้อสังเกตที่ว่า การตระหนักถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนี้ การยอมรับความจำเป็นเพื่อการปฏิรูป ความเข้าใจที่ว่าสังคมไทยไม่มีทางเลือกอื่น ทำให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองในหมู่ประชาชนในระดับที่กว้างขวางขึ้นกว่าในอดีต แต่สิ่งที่น่ายินดีก็คือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นน่าจะทำให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีสภาพเป็นธนาธิปไตยในขณะนี้เป็นประชาธิปไตย-ประชาธิปไตยได้ในอนาคต ซึ่งในส่วนนี้นั้นสามารถจะมองได้จากสภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์และสังคมข่าวสารข้อมูล และที่สำคัญก็คือ ระยะเวลาอีกสองทศวรรษนี้นานพอที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่น่าจะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม โอกาสของการจัดตั้งสถาบันของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์กว่าระบบที่เป็นอยู่ น่าจะเกิดขึ้นได้ เพราะใน 20 ปีข้างหน้าเป็นระยะเวลานานพอที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างขนานใหญ่ในส่วน of โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม จิตวิทยา สังคม และวัฒนธรรม

การมองภาพไปในอนาคตว่าการเมืองไทยจะเป็นไปในรูปใดอีกสองทศวรรษหน้า จึงเป็นเรื่องที่ท้าทายต่อนักวิชาการและต่อนักคิดเป็น

อย่างยิ่ง เพราะเท่ากับเป็นการทำนายอนาคตที่ยังมาไม่ถึง อย่างไรก็ตาม ผู้ซึ่งเข้าใจสภาพปัจจุบันอย่างถ่องแท้โดยมีมิติแห่งประวัติศาสตร์สนับสนุน ตลอดทั้งทฤษฎีสังคมศาสตร์และมีการศึกษาคึกคักเปรียบเทียบกับสังคมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิวัฒนาการแห่งมนุษยชาติ มาช่วยวิเคราะห์เสริม ก็น่าจะสามารถทำให้มี

โมทัศน์ของการพัฒนาการเมืองได้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเกิดขึ้นในสองทศวรรษหน้านั้น อันเป็นระยะเวลาที่นานพอสมควรย่อมสามารถจะแปรเปลี่ยนได้เพราะตัวแปรที่เป็นตัวแปรพิเศษต่างหาก เช่น การปะทุของสงครามในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง อุบัติเหตุทางธรรมชาติอันใหญ่หลวง ฯลฯ อาจเกิดขึ้นได้ทุกขณะ และถ้ามีการพิเษดังกล่าวก่อเกิดขึ้นกระบวนการแห่งการพัฒนาทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ ย่อมแปร

มุมมองของวิวัฒนาการแห่งมนุษยชาติ ก็น่าจะทำให้เห็นภาพได้พอสมควร

ในเบื้องต้นมีคำกล่าวของชาววิลันดาบทหนึ่งว่า ปัจจุบันกำหนดในอดีตและกำหนดอนาคต ซึ่งหมายความว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีผลต่อเนื่องจากอดีต และอนาคตจะเป็นเช่นใด

ก็จะมีผลมาจากปัจจุบัน ซึ่งย่อมจะเป็นอดีตของอนาคตเมื่ออนาคตกลายเป็นปัจจุบัน คำกล่าวนี้นี้มีเหตุผลพอสมควรแต่มีลักษณะเกินเลย เนื่องจากว่าสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ในปัจจุบันมิได้เกิดจากอดีตโดยสิ้นเชิง มีข้อใหม่ที่เกิดขึ้นด้วย และสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตนั้นก็มิได้จำกัดว่าจะต้องเกี่ยวพันกับปัจจุบันโดยสิ้นเชิง เพราะอาจจะมียุคใหม่เกิดขึ้นระหว่างทางที่ไปสู่อนาคตอีก 20 ปีข้างหน้า อย่างไรก็ตาม คำกล่าวนั้นมีจุดมุ่งเน้น

นักธุรกิจไทยมักจะเน้นที่การค้าขายและการลงทุนระยะสั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมพ่อค้ามากกว่าที่จะลงทุนขนาดใหญ่เพื่อผลอนาคต โดยมีความภูมิใจในผลผลิต ซึ่งมีลักษณะของบุคคลซึ่งมีวัฒนธรรมอุตสาหกรรม

ที่จะชี้ให้เห็นว่า อดีตไม่สามารถจะถูกมองข้ามโดยสิ้นเชิง และอนาคตก็คงจะถูกกำหนดโดยปัจจุบันในระดับหนึ่ง ว่าไปแล้วคำกล่าวของชาววิลันดาสะท้อนถึงผลกระทบในพุทธศาสนา ซึ่งหมายความว่าสิ่งที่เกิดขึ้นจะต้องมีเหตุ และมาจากเหตุ สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันก็มาจากเหตุ

ของอดีต สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคตก็จะมาจากเหตุ
ของปัจจุบัน ดังนั้น ถ้าการพัฒนาการเมืองการ
ปกครองในปัจจุบันดำเนินไปในทิศทางใด ก็ย่อม
จะส่งผลต่อการเมืองการปกครองในอนาคตใน
ทิศทางนั้นไม่มากนัก

ในส่วนของการศึกษาเปรียบเทียบโดย
ดูจากวิวัฒนาการของมนุษยชาตินั้นก็จะพบว่า
สังคมญี่ปุ่นและสังคมไทยนั้นมีลักษณะคล้ายใน
ระดับหนึ่ง กล่าวคือ สังคมญี่ปุ่นวิวัฒนาการ
มากจากสังคมเผ่า ปกครองโดยเรียบง่ายใน
ลักษณะครอบครัว จากนั้นก็ไปสู่รูปแบบการ
ปกครองที่นำไปสู่ความเจริญเติบโตของสถาบัน
จักรพรรดิ และสืบทอดไปยังการคุมอำนาจของ
ทหารหรือซามูไร จนมาถึงยุคที่นักธุรกิจใ
ระบบทุนนิยมครอบอำนาจทางการเมือง กล่าว
คือ ญี่ปุ่นเริ่มจากสังคมเผ่าสมัยยามาโตะ ไปสู่
สังคมที่จักรพรรดิมีความรุ่งเรืองก็คือสมัยเฮอัน
จนมาถึงสมัยทหารมีอำนาจเริ่มตั้งแต่สมัยคามา
คุระ จนถึงสมัยโตกูงาวะ มาสมัยปัจจุบันสังคม
ญี่ปุ่นเป็นสังคมทุนนิยมและประชาธิปไตย

ในส่วนสังคมไทยนั้น ยุคสังคมเผ่าก็น่าจะ
ได้แก่สมัยสุโขทัย คือมีการปกครองแบบพ่อลูก
สมัยที่สถาบันกษัตริย์รุ่งเรืองมีอำนาจในการ
ปกครองอย่างเต็มที่ก็คือสมัยอยุธยาจนถึงต้น
กรุงสมัยรัตนโกสินทร์ ยุคข้าราชการทหารและ
ข้าราชการพลเรือนมีอำนาจทำหน้าที่ปกครอง
และบริหารก็หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เป็นต้น
มา ในยุคปัจจุบัน กลุ่มนักธุรกิจภายใต้การ
ปกครองแบบประชาธิปไตยมีอำนาจในการปกครอง
บริหาร ซึ่งจะสังเกตเห็นได้ว่าสังคมญี่ปุ่นและ

สังคมไทยนั้นมีการะบวนการและวิวัฒนาการ
ใกล้เคียงกัน ในกรณีของสังคมไทยนั้น
วิวัฒนาการจากระบอบราชาธิปไตย หรือ
รัฐกษัตริย์ มาสู่ระบอบอภิปไตยหรือ
รัฐราชการ มาในปัจจุบันกล่าวได้ว่าเป็นระบบ
ธนาธิปไตย หรือรัฐธุรกิจ เนื่องจากบทบาท
อันสำคัญของนักธุรกิจในการก้าวสู่ตำแหน่งใน
ทางบริหารราชการแผ่นดินโดยเป็นสมาชิกสภา
ผู้แทนราษฎรและเป็นคณะรัฐมนตรีซึ่งได้กล่าว
มาแล้วในตอนต้น สิ่งซึ่งคนจำนวนไม่น้อย
มุ่งหวังก็คือ การเห็นการปกครองแบบ
ธนาธิปไตยดังกล่าวนี้อาจวิวัฒนาการไปสู่การปกครอง
แบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงหรือประชาธิปไตย
คำถามที่สำคัญก็คือว่า ในสองทศวรรษหน้า
โอกาสที่การปกครองแบบประชาธิปไตยที่ค่อนข้าง
จะสมบูรณ์ในแง่การจัดตั้งสถาบัน มีความ
ต่อเนื่องของการพัฒนา เติบโตและยั่งยืนได้มาก
น้อยเพียงใด เป็นคำถามที่อยู่ในใจของคนจำนวน
ไม่น้อย

สองทศวรรษเป็นระยะเวลาอันยาวนาน
และเมื่อพิจารณาจากสภาพที่พลวัตของสังคม
ไทยในปัจจุบันแล้ว ก็พอจะคาดคะเนได้ว่าปรากฏ
การณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อ
พัฒนาระบอบประชาธิปไตยน่าจะมีดังต่อไปนี้คือ
การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยจะดำเนิน
ไปอย่างพลวัต และจะกลายเป็นประเทศ
อุตสาหกรรมเกิดใหม่อย่างแน่นอน ผลผลิต
ของประเทศไทยจะใช้เทคโนโลยีมากขึ้น และจะ
เป็นส่วนสำคัญของตลาดโลก ความพลวัตของ
เศรษฐกิจดังกล่าวจะทำให้อำนาจของนักธุรกิจ

หรือกลุ่มธนาริบัติย์มีอำนาจยิ่งขึ้น บุคคลดังกล่าวนี้จะเข้าสู่กระบวนการทางการเมืองอย่างสืบเนื่อง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการศึกษาของประเทศก็จะเจริญก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่อง และรวดเร็วพอสมควร ผลจากการศึกษาดังกล่าวจะทำให้คนมีความรู้มากขึ้น มีข่าวสารข้อมูลมากขึ้น มีความคิดที่เป็นอิสระมากขึ้น ซึ่งจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการตื่นตัวทางการเมือง ทำให้การใช้อำนาจทางการเมืองตามอำเภอใจขัดต่อหลักการและกฎหมายกระทำไดยากขึ้น นอกเหนือจากการศึกษา การพัฒนาทางสื่อสารมวลชนจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และจะมีผลสำคัญยิ่งต่อการตื่นตัวทางการเมืองต่อการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของประชาชน ทำให้ระบอบการปกครองแบบทางการเมืองมีโอกาสพัฒนาในลักษณะพลวัตและยั่งยืนยิ่งขึ้น การใช้อำนาจอ้างผิด ๆ จะกระทำไดยากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากนั้น คนรุ่นใหม่ในปัจจุบันซึ่งเริ่มมีสิทธิมีเสียงทางการเมืองก็จะกลายเป็นคนวัยกลางในยุคนั้น ซึ่งจะเห็นได้จากการมีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 หรือที่รู้จักกันว่าเป็นกลุ่มมือบื้อมือบรณเก้ง (ดูตาราง)

และเมื่อรวมกับคนที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งจะมีอายุในเกณฑ์ที่จะมีสิทธิเลือกตั้งได้ ก็จะมีสภาพที่สำคัญ

คือ อีกสองทศวรรษหน้าบุคคลจำนวนมาก จะกลายเป็นวัยกลางคนหรือวัยหนุ่ม-สาว บุคคลดังกล่าวนี้อาจมีส่วนผลักดันให้การปกครองแบบประชาธิปไตยดำเนินไปตามครรลอง ที่สำคัญที่สุดจากสภาพของเศรษฐกิจ การศึกษา สื่อสารมวลชน และการปรากฏของชนรุ่นใหม่ สังคมไทยจะมีลักษณะพหุนิยมมากยิ่งขึ้น จะเกิดกลุ่มผลักดันทางการเมืองมากมาย ทำให้สภาพทางการเมืองมีลักษณะพลวัต และจากสภาพดังกล่าวนี้ยังจะตามมาด้วยประเด็นการเมืองสำคัญสามประเด็น ซึ่งนักการเมืองไม่สามารถจะมองข้ามได้ นั่นคือประเด็นเรื่องการกระจายอำนาจให้มีการปกครองตนเอง ประเด็นการ

ภูมิกลุ่มผู้ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535

อายุของผู้ชุมนุม

- 20-29 ปี	39.4%
- 30-39 ปี	36.56%
- 40-49 ปี	14.2%
- 50 ปีขึ้นไป	6.7%

อาชีพของผู้ชุมนุม

- เจ้าของกิจการ	13.7%
- เอกชน	45.7%
- ราชการ	14.8%
- รัฐวิสาหกิจ	6.2%

รายได้ของผู้ชุมนุม

- รายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท	14.1%
- 5,000-9,000 บาท	28.5%
- 10,000-19,999 บาท	30%
- 20,000-50,000 บาท	15.5%
- สูงกว่า 50,000 บาท	6.2%

ที่มา : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย จากการสำรวจผู้ชุมนุมทางการเมืองเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2535

ปฏิรูปการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตย และประเด็นเรื่องปฏิรูประบบราชการ ประเด็นสำคัญสามประเด็นนี้จะเป็นแรงผลักดันให้มีการปรับปรุงระบบให้ดีขึ้นตามลำดับ

ผลที่จะตามมาคือการปฏิวัติรัฐประหาร จะยากขึ้น แม้จะเกิดก็ต้องกลับมาสู่การเลือกตั้ง โดยพลัน นักการเมืองแบบเก่าที่อาศัยวาทะศิลป์ในการพูดจาโดยขาดความรู้และข้อมูลนั้น จะไม่เป็นที่นิยม คุณสมบัติของนักการเมืองทั้งในแง่ความรู้ ภูมิหลังและชีวิตส่วนตัว จะเป็นประเด็นสำคัญในการตัดสินผู้บริหาร การฉ้อราษฎร์บังหลวงแม้จะยังคงอยู่ แต่จะกระทำได้ยากขึ้นเนื่องจากความตื่นตัวของประชาชนและบทบาทของสื่อมวลชน อำนาจทางการเมืองจะกระจายเป็นหย่อม ๆ ไม่จำกัด หรือกระจุกตัวอยู่ที่เดียว ขณะเดียวกันความขัดแย้งระหว่างนครและชนบท นักธุรกิจในเมืองและเกษตรกรซึ่งขัดแย้งในเรื่องที่ดินและน้ำจะยังมีอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองและข้าราชการประจำก็จะมีลักษณะที่มีดุลยภาพมากยิ่งขึ้น ในหมู่นักธุรกิจนั้นความขัดแย้งในกลุ่มนักธุรกิจอันเนื่องมาจากความขัดแย้งในการประกอบธุรกิจและผลประโยชน์ก็จะปรากฏมากยิ่งขึ้น ข้อสำคัญปัญหาสังคมซึ่งมีอยู่มากมาย แม้จะมีหนทางแก้ไขได้บ้าง ก็จะต้องคงมีอยู่ต่อไป และกลายเป็นประเด็นสำคัญทางการเมือง ดัชนีของหุ้นในตลาดหุ้น กับดัชนีของสินค้าเกษตรเช่นข้าว จะกลายเป็นดัชนีที่สำคัญที่จะบ่งชี้ถึงอำนาจต่อรองว่ากลุ่มใดจะมีอำนาจในการเมืองมากกว่ากัน ซึ่งโอกาสที่น่าจะเป็นก็

คือดัชนีของตลาดหุ้นจะมีอำนาจมากกว่าดัชนีของธัญพืช พรรคการเมืองอาจจะอาศัยฐานการสนับสนุนที่ต่างกัน บางพรรคจะอาศัยกลุ่มเกษตรกรเป็นหลักซึ่งเป็นพรรคที่มีฐานในชนบท บางพรรคจะอาศัยกลุ่มนักธุรกิจเป็นหลัก ทั้งหมดนี้ จะนำไปสู่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แต่ตราบเท่าที่ระบบยังคงอยู่ ก็คงไม่เป็นอันตรายต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยถึงขั้นแตกหัก

ประเด็นสำคัญก็คือ จากนั้นต่อไปอีก 20 ปี ความผันผวนปั่นป่วนในการเมือง ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างคณานับนั้นจะดำเนินต่อไป และไม่ว่าใครจะเป็นรัฐบาลก็ตามจะต้องใช้เวลาและทรัพยากรส่วนใหญ่แก้ปัญหาต่าง ๆ อย่างไม่สิ้นสุด และตราบเท่าที่ระบบยังคงอยู่ การเปลี่ยนรัฐบาลที่จะเกิดขึ้นก็ครั้งก็ตาม ย่อมจะไม่มีผลต่อการทำลายระบบทั้งหมด ซึ่งเป็นสิ่งที่ประชาชนจำนวนไม่น้อยหวังว่าจะเป็นเช่นนั้น

มีข้อน่าสังเกตคือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมไทยนั้นมักจะเกิดขึ้นทุก ๆ สี่ทศวรรษ (ดูภาพประกอบ)

จำกันได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวปฏิรูประเบียบบริหารราชการแผ่นดิน เมื่อปี พ.ศ. 2435 โดยการจัดตั้งสถาบันราชการแบบตะวันตกขึ้นมาแทนสถาบันแบบเดิม ผลที่ตามมาคือ การเกิดสถาบันใหม่ซึ่งต่อมาอีก 40 ปี คือ พ.ศ. 2475 ก็เกิดมีการปฏิวัติขึ้น สถาบันราชการและกลุ่มราชการทหารและพลเรือนได้เข้าแทนที่ในช่องทางอำนาจและ

2435	-->	2475 (40 ปี)
การปฏิรูปของ ร.5	การเกิดขึ้นชั้น ข้าราชการ	การเปลี่ยนแปลง การปกครองโดย ข้าราชการ
2475	-->	14 ตุลาคม 2516
เริ่มระบบมทยาธิปไตย	การเกิดขึ้นชั้นกลาง ในภาคเอกชน	(41 ปี) การล้มระบบ มทยาธิปไตย โดยชนชั้นกลาง
2516	-->	2556 (40 ปี)
เริ่มระบบธนาธิปไตย	การเปลี่ยนแปลงและ ความตื่นตัว ทางการเมืองแบบ ประชาธิปไตย	การจัดตั้งสถาบัน ประชาธิปไตย ที่มั่นคงยิ่งขึ้น

ประชาธิปไตยน่าจะหยั่งรากลึกจนมีการจัดตั้งสถาบันอย่างแข็งขัน ดังนั้น ในสองทศวรรษหน้า โอกาสที่จะเห็นการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นน่าจะไม่ใช่สิ่งซึ่งเลื่อนลอย เพราะช่วงเวลาดังกล่าวคงจะยาวนานพอที่จะนำไปสู่การจัดตั้งสถาบัน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลง

ภายใต้ระบบการปกครองซึ่งมีลักษณะเป็นรัฐราชการ ก็ได้มีการปฏิรูปพัฒนาประเทศในทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ผลที่ตามมาคือ การเกิดกลุ่มพลังสังคมในภาคธุรกิจและเกิดสถาบันทางธุรกิจการเงิน การค้าและอุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อันเป็นระยะ 41 ปี หลังจาก 2475 ซึ่งจะเห็นว่าเหตุการณ์ทั้งสองครั้งตั้งแต่ 2435, 2475, 2516 มีช่วงห่างประมาณ 4 ทศวรรษ ตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลาทั้งหมด 23 ปี ซึ่งเป็นระยะที่พยายามพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และได้มีความพยายามที่จะสร้างสถาบันในระบอบประชาธิปไตยขึ้น จึงมีเหตุผลอันน่าเชื่อว่าเมื่อถึง พ.ศ. 2556 หรืออีก 17 ปีข้างหน้า จะครบช่วง 4 ทศวรรษ คือ 40 ปี สถาบัน

สภาพแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และวัฒนธรรมประชาธิปไตย กำลังดำเนินไปอย่างรวดเร็ว กล่าวได้ว่า 17 ปีข้างหน้าซึ่งจะครบ 4 ทศวรรษ หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 แล้วนั้นน่าจะเป็น 17 ปีแห่งความหวังของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นสิ่งที่คนจำนวนไม่น้อยอยากให้เกิดขึ้น

การปฏิรูปวัฒนธรรมและการศึกษา

ยุคนี้เป็นยุคของการปฏิรูป ได้มีความพยายามที่จะปฏิรูปการเมืองด้วยการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับโดย สสร. ในขณะเดียวกันก็มีการพยายามปฏิรูประบบราชการซึ่งมีความก้าวหน้าไปพอสมควร เช่น มีการประกาศแผนแม่บทการปฏิรูประบบราชการ

การเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการปฏิรูประบบราชการ ร่างกฎหมายเกี่ยวกับการตั้งองค์การมหาชนอิสระ และการตั้งสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการการปฏิรูประบบราชการ โดยมุ่งเน้นที่จะให้มีฐานะเป็นองค์การมหาชนอิสระ ฯลฯ

ในขณะที่เดียวกันก็มีความพยายามที่จะเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการศึกษาซึ่งเป็นกฎหมายกลาง ทำหน้าที่เป็นกระบวนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อจะได้มีเอกภาพ และเป็นกฎหมายหลักที่จะนำไปสู่กฎหมายอื่น ๆ ว่าด้วยการศึกษา ซึ่งการปฏิรูปการศึกษานี้เป็นภารกิจที่สำคัญพอ ๆ กับการปฏิรูปการเมืองและการปฏิรูประบบราชการ ทั้งนี้เนื่องจากสิ่งที่จะตามนั้นจะมีผลต่อการปฏิรูปวัฒนธรรมไปด้วยในตัว

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า แม้จะมีการปฏิรูปการเมือง ปฏิรูประบบราชการ และปฏิรูปส่วนอื่น ๆ ของสังคมก็ตาม ถ้าวัฒนธรรมของคนในสังคมมีลักษณะล้าหลัง ก็ย่อมไม่สามารถจะนำไปสู่ความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่พยายามทำให้เกิดขึ้น ตัวอย่างที่เห็นชัดที่สุดก็คือ ถ้าคนในสังคมไม่มีวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ความกล้าที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเอง และเคารพสิทธิของผู้อื่น แม้จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพก็จะเป็นประโยชน์ไม่ได้ เนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมไม่เอื้ออำนวย

ประเด็นเรื่องวัฒนธรรมสังคมและวัฒนธรรมการเมือง จึงเป็นสิ่งที่มองข้ามไม่ได้ ความหวังที่ว่า ถ้ามีการปฏิรูปการเมือง ปฏิรูป

ระบบราชการ ปฏิรูปการศึกษาแล้ว ก็จะมีผลกระทบนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และวัฒนธรรมการเมืองในที่สุดนั้น ก็พอที่จะรับฟังได้ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นเร็วกว่าการรอคอยให้เกิดการวิวัฒนาการตามธรรมชาตินั้น ก็คือความมุ่งมั่นที่จะมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงเป็นพิเศษ ทำนองเดียวกับความมุ่งมั่นที่จะปฏิรูปการเมืองและปฏิรูประบบราชการ

ที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นการศึกษาชี้ให้เห็นถึงสถานะความเป็นจริงในด้านที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ซึ่งในหลายส่วนของวัฒนธรรมดั้งเดิมก็เป็นสิ่งที่เป็นของดี ควรทะนุบำรุงรักษาไว้ต่อไป แต่ในหลายส่วนก็เป็นเรื่องที่ต้องต่อสถานะความเป็นจริงที่เกิดขึ้นใหม่ สิ่งที่น่าสนใจก็คือ คนไทยสามารถจะอยู่กับความขัดแย้งนี้ได้โดยไม่รู้สึกขัดใจซึ่งอาจจะสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า คนไทยนั้นมีได้ถืออะไรจริงจัง และวัฒนธรรมแต่ละส่วนก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ดังนั้น บางครั้งจะเห็นว่ามีความเคร่งครัด แต่บางครั้งก็หละหลวม เช่น กฎหมายบ้านเมืองนั้นจะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดกับผู้ซึ่งตนไม่รู้จัก แต่ถ้าเป็นคนที่จบจากมหาวิทยาลัยเดียวกัน เป็นญาติโกโหติกา ก็อาจจะให้ความอะลุ่มอะล่วยหรือบางครั้งก็ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แม้กระทั่งสุภาษิตที่คนไทยยึดถือก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เป็นต้นว่า “ข้า ๆ ได้พราเล่่งงาม” ซึ่งย่อมขัดแย้งกับ “น้ำขึ้นให้รีบตัก”

วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมผสมผสาน จึงย่อมจะมีความขัดแย้งกันในตัวอย่างหลีกเลี่ยง

ไม่ได้ เป็นต้นว่า ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยนั้น ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีน ซึ่งเน้นถึงความกตัญญูรู้คุณ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน ๆ และญาติ ซึ่งถ้ารับวัฒนธรรมตะวันตกโดยมีจุดเน้นอยู่ที่ความสามารถหรือคุณธรรม เวลาจะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อญาติ ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกที่ขัดเคืองเพราะวัฒนธรรมสองชุดไม่สอดคล้องกัน หรือในกรณีวัฒนธรรมอินเดียซึ่งการเน้นถึงพิธีกรรมเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ และเพื่อหล่อหลอมเอกลักษณ์ร่วมกันก็จะขัดกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ซึ่งได้รับจากวัฒนธรรมตะวันตก เช่น พิธีบวชนาคสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นพิธีโบราณย่อมขัดกับหลักวิทยาศาสตร์ซึ่งต้องมีเหตุและผล ดังนั้น จะเห็นความขัดแย้งกันในชีวิตประจำวัน คนไทยซื้อรถยนต์ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อใช้เป็นยานพาหนะ แต่มีการแขวนสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อป้องกันอุบัติเหตุ แทนที่จะนิยมการรัดเข็มขัด หรือขับรถด้วยความระมัดระวัง มีการรักษาไข้ด้วยวิชาการทางแพทย์แผนปัจจุบันซึ่งเป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ แต่ก็มีการบนบานศาลกล่าวสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในเวลาเดียวกัน ความขัดแย้งของวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ วิธีการก็คือการผสมผสานโดยไม่คิดมาก เช่น มีการไหว้พระพร้อมกับกับการไหว้เทวรูป หรือไหว้พระพร้อมกับสั่นตัวเพื่อเสี่ยงเซียมซี การผสมผสานสิ่งซึ่งขัดแย้งเข้าด้วยกันย่อมก่อให้เกิดความสับสนในบางครั้งและนำไปสู่ความไม่คงเส้นคงวาของพฤติกรรม ตัวอย่างของวัฒนธรรมไทยซึ่งมีความขัดแย้งกันภายในตัวก็คือสิ่งที่หลงเหลือจากวัฒนธรรมดั้งเดิม กับสภาพสังคมใหม่

ซึ่งเป็นสังคมกึ่งเกษตรกึ่งอุตสาหกรรม มีวิทยาศาสตร์เป็นฐาน มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีการจัดตั้งองค์กรแบบสมัยใหม่ โดยใช้หลักความสามารถหรือคุณธรรมเป็นเกณฑ์

1. ในขณะที่มีการเน้นถึงการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ภายใต้ระบบการเมืองในพรรคต่าง ๆ ก็มีระบบอุปถัมภ์ มีพรรคมีพวก มีหัวหน้ากลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันภายในตัว

2. ในขณะที่มีการพูดถึงสิทธิเสรีภาพก็มีการคำนึงถึงอำนาจรัฐ และความมั่นคงของรัฐ เพราะเชื่อว่าการปล่อยให้สิทธิเสรีภาพมีมากจะกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

3. ในขณะที่เน้นถึงความเสมอภาคของบุคคล แต่ก็มีความเชื่อในเรื่องกรรมเก่า บุญกุศลที่สร้างสมมาไม่เหมือนกัน

4. ในขณะที่เน้นถึงการคิดแบบวิทยาศาสตร์ มีเหตุและผลพิสูจน์ได้ แต่ก็มีความเชื่อในอำนาจลึกลับและงมงายในไสยศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำนายทายทักโชคชะตาราศี หรือการดูนรลักษณ์ หรือดูโหงวเฮ้งเพื่อทำนายชะตาชีวิต

5. ในขณะที่มีการก่อสร้างโดยใช้วิชาวิศวกรรม การคำนวณตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีพิธีการสำรวจขวัญทั้ง ๆ ที่บางครั้งความสัมพัทธ์มองไม่เห็นชัดเจน

6. ในเรื่องวินัยเป็นสิ่งที่มีการเน้นอยู่

เสมอ แต่ก็มีการแสดงออกถึงการรักอิสระและความรับผิดชอบของคนในสังคม ตามคติที่ว่าทำอะไรตามใจคือไทยแท้

7. มีการเน้นหลักคุณธรรมเพื่อการคัดสรรตัวบุคคลเข้าสู่องค์กร หรือการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งต้องใช้ความสามารถเป็นเกณฑ์ แต่ก็มีการเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อญาติโกโหติกาต่อพรรคพวกเพื่อนฝูง โดยละเมิดต่อหลักการที่กล่าวมาเบื้องต้น

8. นิยัรักสนุกและมองอะไรสั้น ๆ ย่อมไม่สอดคล้องกับการต้องการผู้นำที่มีวิสัยทัศน์มองกว้างไกลไปในอนาคต

9. ระบอบประชาธิปไตยเน้นความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ๆ แต่คนไทยจะไม่ทนต่อความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับตน และถือเป็นเรื่องส่วนตัวทั้ง ๆ ที่เป็นเรื่องหลักการ

10. ระบอบประชาธิปไตยเน้นความจริงใจพูดความจริง เพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ แต่คนไทยยังมีการปฏิบัติที่มีลักษณะประจบสอพลอ เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว

11. ความกล้าหาญที่จะพูดความจริงต่อผู้เพื่อหลักการ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมสมัยใหม่ที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่คนไทยจำนวนไม่น้อยจะไม่แสดงความคิดเห็นเนื่องจากเกรงว่าจะสร้างศัตรู กล่าวอีกนัยหนึ่งถ้าตนเองไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องจะไม่ยอมเสี่ยงเป็นอันขาด และแม้จะรู้ว่าผิดหลักการก็จะนิ่งเฉยในที่ประชุม

12. หลักการปกครองประชาธิปไตยคิดหลักนิติธรรม คือเอาหลักกฎหมายเป็นฐานในการปกครอง แต่คนไทยมักจะนิยมมองหาตัวบุคคล หรือมีฉันทาก็ใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือมากกว่าใช้ หลักนิติธรรม

13. นักธุรกิจไทยมักจะเน้นที่การค้าขายและการลงทุนระยะสั้น ซึ่งมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมพ้อค้ำมากกว่าที่จะลงทุนขนาดใหญ่เพื่อผลอนาคต โดยมีความภาคภูมิใจในผลผลิตซึ่งเป็นลักษณะของบุคคลซึ่งมีวัฒนธรรมอุตสาหกรรม

14. ในขณะที่มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความเชื่อมั่นในเอกลักษณ์ของตน แต่จะมีทัศนคติที่ว่าอย่างไร ๆ ก็สู้ของต่างประเทศไม่ได้ โดยจะต้องอ้างนักปราชญ์ต่างประเทศเป็นสรณะ

15. ขณะที่อ้างตัวเป็นพุทธเชื้อหลักของกรรม แต่ผู้อยู่ในอำนาจก็ทำการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ทำบาปทำกรรมโดยไม่มีหิริโอตตัปปะ

16. ในขณะที่มีการเน้นวิญญานนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย แต่คนในสังคมไทยจำนวนไม่น้อยนิยมการเอาชนะคะคานโดยละเมิดต่อกฎและถือการแพ้ชนะเป็นเรื่องส่วนตัว “กีฬาแพ้คนไม่แพ้”

17. ในขณะที่มีการพูดถึงประชาธิปไตย แต่จะประนามคนซึ่งมีความคิดเห็นต่างมุมมองว่าเป็นไดโนเสาร์เต่าล้านปี เป็นเผด็จการ โดยไม่ตระหนักว่าท่าทีของตนเองนั้นสะท้อนถึงข้อกล่าว

หาได้อย่างดียิ่ง ฯลฯ

ที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเพียงตัวอย่างของวัฒนธรรมที่เกิดความขัดแย้งกับวัฒนธรรมที่มีการกล่าวอ้างว่าเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ เช่น การกล่าวอ้างที่ว่าต้องการมีการปกครองแบบประชาธิปไตย ต้องการมีสิทธิเสรีภาพ แต่พฤติกรรมกลับกลายเป็นตรงกันข้ามกับที่มีการกล่าวต่อสาธารณชนอย่างบ่อยครั้ง

การปฏิรูปวัฒนธรรมซึ่งเกิดความขัดแย้งกัน ดังที่กล่าวมาแล้วให้มีความสอดคล้องกันยิ่งขึ้น นั้นคงกระทำได้ไม่มากนัก เพราะจริง ๆ แล้วคงปฏิเสธไม่ได้ว่าพื้นฐานของวัฒนธรรมของสังคมไทย มีความแตกต่างจากวัฒนธรรมตะวันตก และวัฒนธรรมของสังคมประชาธิปไตยรูปแบบต่าง ๆ ที่นำมาใช้จึงเข้าลักษณะกลายพันธุ์ไปโดยปริยาย

อย่างไรก็ตาม การตระหนักถึงจุดอ่อนดังกล่าวมาเบื้องต้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการศึกษา หรือผู้วางแผนการพัฒนาการเมือง เพื่อจะใช้เป็นพื้นฐานในการปฏิรูปวัฒนธรรมสังคม และวัฒนธรรมการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิรูปในด้านอื่น

วัฒนธรรมประกอบด้วย ความนิยม ความเชื่อ และแบบกระสวนของพฤติกรรม ซึ่งเกิดจากการสร้างสมมาเป็นเวลานานจนมีการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง วัฒนธรรมจึงมีชีวิตยืนยาวกว่าปัจเจกบุคคล ทำหน้าที่เป็นเบ้าหลอมให้สมาชิกในชุมชนการเมืองมีลักษณะใกล้เคียงกันในแง่ความคิด ความเชื่อ

ค่านิยม ปทัสถาน และพฤติกรรม การแสดงออก

วัฒนธรรมที่เจริญรุ่งเรืองในยุคหนึ่งย่อมเป็นผลมาจากสภาวะแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งสภาพแวดล้อมจากกระแสของโลก แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงขึ้น เป็นต้นว่า มีการเปลี่ยนแปลงในเทคโนโลยี จากการไปมาหาสู่มาเป็นการพูดทางโทรศัพท์ ก็เกิดวัฒนธรรมอันใหม่ขึ้นโดยจะมีภาษาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ก็จะมีวัฒนธรรมอันใหม่ เป็นต้นว่า การใช้ชีวิตแบบสบาย ๆ ไม่เคร่งครัดต่อการนัดหมายก็จะต้องเปลี่ยนไป โดยจะต้องมีการเคร่งครัดต่อการนัดหมายยิ่งขึ้น การตรงต่อเวลาจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้นคนที่อยู่ในสังคมอุตสาหกรรมที่ต้องมีการจัดการเวลาอย่างถูกต้อง ถ้าไม่สามารถตรงต่อเวลาก็แสดงให้เห็นว่ายังมีแบบกระสวนของพฤติกรรมแบบในสังคมเกษตร

ในแง่ความสัมพันธ์มนุษย์ วัฒนธรรมในสังคมเกษตรที่อยู่ในหมู่บ้านจะถ้อยทีถ้อยอาศัยกันเป็นส่วนใหญ่ และมักจะไม่มองทุกอย่างด้วยการคำนวณถึงตัวเงิน จะอาศัยความช่วยเหลือกันฉันทัพพันธ์ ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจยังไม่ใช่เศรษฐกิจเงินตรา หรือเศรษฐกิจตลาดโดยสมบูรณ์ ดังนั้น ก็มักจะมีความง่าย ๆ ไม่เคร่งครัดต่อการหาทำไร ส่วนใหญ่ก็เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งกันกินแบ่งกันใช้ แต่เมื่อเข้าสู่สังคมที่เป็นเศรษฐกิจเงินตราและเศรษฐกิจตลาดก็จะต้องมีการปรับตัว การคิดคำนวณจะ

ต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง ความ
เอาใจใส่ต่อเพื่อนบ้านด้วยการให้ความเอื้ออาทร
ลดน้อยลง เพราะต่างคนต่างมีภารกิจยุ่งทั้งวัน

ประเด็นสำคัญก็คือ เมื่อสังคมเปลี่ยนไป
วัฒนธรรมก็จำเป็นต้องเปลี่ยนตาม มิฉะนั้นจะ
เกิดความขัดแย้ง เช่นตัวอย่างเรื่องการตรงต่อ
เวลา หรือการคิดคำนวณต้นทุนกำไร ซึ่งเป็น
ความจำเป็นของเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาแล้ว
ปัญหามืออยู่ว่าจะเกิดสภาพที่เรียกว่า ความ
ล่าหลังของวัฒนธรรม (Culture Lag) กล่าวคือ
ขณะที่ในสังคมนั้นรูปแบบหนึ่งจะต้องมีวัฒนธรรม
ที่สอดคล้องกัน แต่คนบางคนในสังคมกลับมี
วัฒนธรรมที่ตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงก็ย่อมจะ
เกิดปัญหา เป็นต้นว่า มีการศึกษาว่าผู้อพยพมา
ใหม่ในสหรัฐอเมริกาที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ
เช่น นครชิคาโก เมื่อเปิดอาหารกระป๋องก็จะ
ขว้างกระป๋องออกทางหน้าต่างซึ่งเป็นแนวปฏิบัติ
ที่เคยกระทำเมื่ออยู่ในหมู่บ้าน แต่เมื่อมาอยู่ใน
สังคมเมือง การทิ้งขยะดังกล่าวย่อมเป็น
วัฒนธรรมที่ขัดเขิน รวมตลอดทั้งผิดกฎหมาย
บ้านเมืองเช่น ขัดต่อเทศบัญญัติเรื่องความ
สะอาดเรียบร้อย ซึ่งในส่วนนี้นั่นก็จะเห็นได้ชัด
ว่าในสังคมไทยเองก็มีความขัดแย้งกันอยู่

ตัวแปรที่จะทำให้มีการปรับตัวทาง
วัฒนธรรม ก็คือการได้อยู่กับวัฒนธรรมนั้น
พอที่จะรับมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของตน
หรืออยู่ที่ได้รับการศึกษาอบรมเพื่อให้เกิดความ
เข้าใจและเกิดค่านิยมใหม่อันจำเป็นสำหรับการ
ดำรงชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมนั้น ๆ ใน
ส่วนนี้นั่นจะเห็นได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด

ระหว่างการศึกษาและวัฒนธรรม ดังนั้น ถ้า
จะมีการปฏิรูปวัฒนธรรมก็จำเป็นต้องเริ่มต้น
ด้วยการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เป็นระบบที่มี
เนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอนที่จะนำไป
สู่การเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เป็นระบบที่มีเนื้อหา
และกระบวนการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่การ
เปลี่ยนแปลง วิธีการคิดค่านิยมของประชาชน
ซึ่งย่อมจะส่งผลถึงพฤติกรรมการปฏิบัติต่อไป

วัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีวัฒนา
การมาเป็นร้อย ๆ ปีนั้น ย่อมมีความเหมาะสม
ในช่วงเวลาหนึ่งภายใต้สังคมหนึ่ง แต่พอมาถึง
ยุคปัจจุบันซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตร
มาสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลง
จากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช
โดยมีสถาบันข้าราชการเป็นหลัก มาสู่การ
ปกครองแบบประชาธิปไตย แต่ในขณะเดียวกัน
คนไทยจำนวนไม่น้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท
หรือข้าราชการซึ่งยังคงมีทัศนคติ ค่านิยม
และพฤติกรรม ภายใต้การจัดตั้งองค์กรแบบเก่า
ก็ย่อมจะเกิดความไม่สอดคล้องกันขึ้น

ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าวัฒนธรรมส่วนไหน
น่าพึงประสงค์กว่า เพราะไม่มีใครสามารถจะ
บอกได้ว่าวัฒนธรรมสมัยโบราณหรือสมัยใหม่
วัฒนธรรมช่วงไหนจะดีกว่า เพราะทุกวัฒนธรรม
ย่อมมีทั้งจุดดีและจุดเสีย แต่ประเด็นอยู่ที่ว่า
เมื่อสังคมเปลี่ยนไป การปรับตัวให้เข้ากับ
วัฒนธรรมใหม่เป็นสิ่งจำเป็นหลีกเลี่ยงไม่ได้
เช่น ค่านิยมที่ว่าไม่ควรใช้โทรศัพท์เป็นสื่อใน
การติดต่อกับผู้ที่มีฐานะสูงกว่า ย่อมจะไม่
สามารถปฏิบัติได้ในทุกกรณี ทั้งนี้เพราะความ

ยากลำบากในการเดินทาง และก็ไม่แน่ว่า ค่านิยมดังกล่าวในอดีตนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือ พึงประสงค์หรือไม่ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ปฏิเสธ ไม่ได้ก็คือ ถ้าการปรับตัวของประชาชนในด้าน วัฒนธรรมไม่สามารถกระทำได้ในอัตราที่เร็วพอ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม วัฒนธรรมนั้น ก็จะกลายเป็นตัวถ่วงการพัฒนาได้ เช่น ถ้า หากเป็นที่พิสูจน์แล้วว่า การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ จะสัมฤทธิ์ผลที่สุดด้วยวิธีการรักษาตามแพทย์แผนปัจจุบัน แต่ถ้าประชาชนยังนิยมการรักษา โดยใช้เวทย์มนต์คาถาก็จะเกิดปัญหาตามมา และอาจจะเป็นปัญหาที่สร้างความเสียหายต่อ สาธารณชนได้ ในตอนต้นที่มีการปลูกผี ปรากฏ ว่ามีประชาชนจำนวนไม่น้อยไม่ยอมไปปลูกผี เพราะขาดความเข้าใจอันเกิดจากการด้อยการ ศึกษา หรือเมื่อมีการเปิดโรงเรียนสอน ลูกชาวบ้าน ปรากฏว่ามีคนมาเล่าเรียนน้อย มาก ทั้งนี้เนื่องจากการไม่เห็นคุณค่าของการ ศึกษา และเกรงว่าจะถูกนำไปเกณฑ์ทหาร ดังเช่นที่เป็นประเพณีปฏิบัติในระบบการเกณฑ์ โพรในสมัยโบราณ

แต่การปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมก็ไม่ใช่ว่า สิ่งที่จะทำได้โดยง่าย เพราะความฝังใจที่เกิดขึ้นตั้งแต่เยาว์วัย จนมีการกล่าวว่าคงต้องรอ คนรุ่นหลัง เพราะการเปลี่ยนแปลงในรุ่นนี้คง จะทำได้ การฝากอนาคตไว้กับคนรุ่นหลัง จึงเป็นสิ่งที่มีการพูดถึงเสมอ และก็กลายเป็น ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคมด้วย

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ตายยาก มีพลังในตัว มีการสืบสาน และมีความต่อเนื่อง ความ

แข็งขันของวัฒนธรรมจะเห็นได้จากกรณีของจีน แผ่นดินใหญ่ที่นิยมการมีลูกชายมากกว่าลูกสาว อันเกิดจากความต้องการในอดีตที่ต้องการมีลูก ไว้สืบเชื้อตระกูล แม้จะมีการเข้าถึงความเสมอ ภาคของเพศชายและเพศหญิงภายใต้การปกครอง แบบสังคมนิยมมาเป็นเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ แต่ความนิยมลูกชายก็ยังเหลืออยู่ และ เนื่องจากการมีนโยบายให้มีบุตรหนึ่งคนของ รัฐบาล จึงมีการปลิดชีวิตลูกที่เป็นเพศหญิง หรือมีการทำให้พิการเพื่อจะได้มีสิทธิ์มีลูกอีก โดยหวังจะรอคอยให้มีลูกชาย ในอินเดียก็มี ลักษณะเดียวกัน เมื่อเด็กคลอดมาเป็นเพศหญิง ก็จะถูกทำลายชีวิตเพราะถือว่าเป็นภาระต่อ ครอบครัว ทั้งจีนและอินเดียจะประสบกับ ปัญหาการเสียดุลระหว่างเพศ สองเพศในอนาคต

แต่ประเด็นอยู่ที่ว่าความแข็งแกร่งคงทน ของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ปฏิเสธได้ยาก ทั้ง ๆ ที่ ในบางส่วนของวัฒนธรรม เช่นในเรื่องเพศชาย หญิงของลูกนั้นเป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล ผิดยุค ผิดสมัย แต่ก็ยังเป็นความเชื่อที่ยังคงตกค้าง เหลืออยู่ และมีที่ท้าวความเชื่อดังกล่าวจะ ดำรงอยู่อีกนาน แต่ผลเสียที่ตามมาก็คือ การ กระทำที่ทารุณโหดร้ายผิดมนุษยของการสังหาร เด็กที่เป็นเพศหญิง ซึ่งผิดทั้งกฎหมาย ผิดทั้ง ศีลธรรม ขัดแย้งกับความเป็นมนุษย์ที่ต้องมี สัตว์ชาติญาณในการรักลูก ไม่ว่าลูกจะมีสภาพใด ก็ตาม

ที่กล่าวมาทั้งหมดก็เพื่อจะชี้ให้เห็นว่า การปฏิรูปการเมือง การปฏิรูประบบราชการ การปฏิรูปเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ไม่สมบูรณ์

ถ้าไม่มีการปฏิรูปวัฒนธรรมด้วยระบบการศึกษา เพื่อให้เกิดการสอดคล้องระหว่างวัฒนธรรมกับ โครงสร้างส่วนอื่น ๆ ของสังคม

ในส่วนนี้นั้นบทบาทของสถาบันการศึกษา ของสื่อมวลชน รวมตลอดทั้งพฤติกรรมของคน ในองค์กร ของผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีบทบาท สำคัญในการสร้างตัวอย่างให้กับประชาชนทั่วไป จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งที่จะหล่อหลอม ให้เกิดวัฒนธรรมที่สามารถจะปรับเปลี่ยนให้เข้า

กับสภาพแวดล้อมและบรรยากาศอันใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากว่าช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมและการ เปลี่ยนแปลงของสังคมจะนำไปสู่ปัญหา และจะ กลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการขัดขวางการ พัฒนาในลักษณะที่สมดุล ประเด็นนี้เป็นประเด็น ที่จะต้องมีการกล่าวถึงในลักษณะวิเคราะห์เจาะลึก ในสังคมที่อยู่ในระยะเปลี่ยนผ่านเช่นสังคมไทย ในขณะนี้

